

БІБЛІОГРАФІЯ. КРИТИКА

References. Reviews

Валентина ПІСКУН,

доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу «Джерелознавство новітньої історії України»
Інституту української археографії та джерелознавства
ім. М.С. Грушевського НАН України

Архів Української Народної Республіки. Міністерство закордонних справ. Дипломатичні документи від Версальського до Ризького мирних договорів (1919–1921) / [упоряд. В. Кавунник]. — Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, 2016. — 796 с.

Kavunnyk V. (ed.). Archive of the Ukrainian People's Republic. Ministry of Foreign Affairs: diplomatic documents in the period from the Versailles to the Riga peace treaties (1919–1921). Kyiv: M.S. Hrushevskyy Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies under NAS of Ukraine, 2016.

Підготовка до відзначення 100-річчя Української революції (1917–1921 рр.) значно актуалізувала різні напрями досліджень цієї тематики. Водночас стала виявною й прогалина в ретельному опрацюванні джерел та їх оприлюдненні (як в електронному, так і в друкованому варіантах). Збірник документів «Архів Української Народної Республіки. Міністерство закордонних справ. Дипломатичні документи від Версальського до Ризького мирних договорів (1919–1921)», підготовлений до друку Валентином Кавунником, охоплює дипломатичні документи, які відклалися в архіві Канцелярії міністра та Департаменті чужоземних зносин Міністерства закордонних справ УНР за два роки діяльності.

Структурно збірник складається зі вступної статті упорядника Валентина Кавунника «Архів Міністерства закордонних справ УНР: від Версальського до Ризького мирних договорів (1919–1921)», в якій автор окреслює структуру архіву МЗС, тобто вводить дослідника в уявну лабораторію самого міністерства. Для розуміння суті документа і його важливості як з погляду назви, так і змісту упорядник дає визначення таких понять, як дипломатичний документ, справоздання, ноти/меморандуми. Також у вступі упорядник подав загальну характеристику документів, що публікуються. Для підготовки збірника упорядник використав досвід видання дипломатичних збірників документів інших країн, зокрема серії «Foreign Relations of the United States», «Documents on British Policy Overseas», «Documents Diplomatiques Français», в яких відсутнє коментування подій.

Передує самим документам їх перелік під назвою: «Додаток: опубліковані документи Канцелярії Міністра і Департаменту чужоземних зносин Міністерства закордонних справ УНР». Тут подано збірники та списки опублікованих в них документів за приналежністю їх до Канцелярії Міністра та Департаменту чужоземних зносин. За період від 1919 до 2016 року включно. Упорядник здійснив важливу

бібліографічну та археографічну роботу з підготовки документів до друку. Хоча трапилася й помилка, яку можна класифікувати як технічну з огляду на величезний обсяг інформації, з якою працював упорядник. Так, у переліку пропущено збірник «Листи Костя Мацієвича до Симона Петлюри (1920–1923 рр.) / упорядкування, вступна стаття та коментарі В. Власенка. — Суми: ФОП Наталуха А.С., 2009. — 128 с.», хоча епістолярій видання вміщено у списку опублікованих документів.

Збірник складається із двох частин: документів Канцелярії Міністра та Департаменту чужоземних зносин Міністерства закордонних справ Української Народної Республіки. Крім основної частини, текстів дипломатичних документів (про які йдеться у передмові), видання доповнено описами до кожного документа із зазначенням його належності до департаменту чи закордонного представництва, походження (оригінал (примірник) чи копія) та способу запису інформації (рукопис чи машинопис), а також місця зберігання в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, відомостей про публікації у попередніх збірниках чи виданнях; крім того, вміщено покажчик імен українських, російських і європейських дипломатів з найважливішою стислою інформацією про них.

Загалом у збірнику опубліковано 183 дипломатичних документа, з яких передруковано 12 (посилання на збірники зазначені в примітках до цих документів).

Документи вводять дослідника у світ міжнародної політики у найскладніший для УНР час. За цими документами викристалізовується висновок про те, що зовнішня політика держави зумовлювалася превалюючим чинником — оборонною силою Юга Росії» генерала Антона Денікіна та «Русской армии» генерала Петра Врангеля. У пошуках союзників і міжнародної підтримки урядом УНР було відряджено делегацію на Мирну конференцію в Парижі, дипломатичні місії до країн Антанти та інших. Проте світові лідери, зайняті власними проблемами й недалекоглядністю устремлінь, залишилися байдужими до звернень і прохань українців.

Попри значну роботу, проведenu упорядником, не вдалося уникнути деяких огривів під час публікації. Зокрема до технічних помилок можемо віднести й англійську назву збірника, де пропущено «Ukrainian National Republic», в той час як на останній сторінці із анотацією англійською у назві пропущено «archive». Фактично «Ukrainian National Republic» є англійським перекладом, який офіційно використовується в «Encyclopedia Britannica» та в Encyclopedia of Ukraine. І хоча упорядник у додатку до передмови наводить інші назви Української Народної Республіки в англійському та французькому написанні: «Ukrainian Republic», «République Démocratique Ukrainienne», «République Ukrainienne» — залежно від країни перебування українського представництва, цей перелік слід доповнити ще «Ukrainischen Volksrepublik» та «Ukraine», як це було прийнято в 1918 під час гетьманування Павла Скоропадського. В будь-якому випадку Українська Народна Республіка не може перекладатися як «Ukrainian People[s] Republic», як це поширено в інтернеті. Таке написання є фактично популяризацією російської як комуністичної, так і монархічної історіографії, яка не вбачає в Українській Народній Республіці окремішню державу, повністю ігноруючи національну ідентичність українців. Разом з тим, в мовному написанні назви Української Народної Республіки посольствами, місіями та делегаціями необхідно дотримуватися тієї назви, яка зазначалася на закордонних паспортах 1918–1921 років: «Ukraine» для 1918 та «République Démocratique Ukrainienne», «Ukrainischen Volksrepublik» для 1919–1921 рр. Саме на закордонних паспортах із такою назвою ставили свої візи європейські держави.

Сподіваємося, що започаткована Валентином Кавунником серія «Архів Української Народної Республіки» не обмежиться лише виданням автентичних документів Міністерства закордонних справ, а продовжиться у ширшому проекті, який охопить усі найважливіші джерела, накопичені й збережені у вирі столітнього обстоювання українського бачення розвитку історичного процесу.